

بررسی عناصر متشکله جرم «اهانت به مقدسات مذهبی»

چکیده

جرم اهانت به مقدسات مذهبی تا سال ۱۳۷۵ در قانون مجازات عمومی و نیز قانون تعزیرات مصوب ۱۳۶۲ پیش‌بینی نشده بود، تا اینکه در این سال با تصویب کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی با عنوان «تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده»، جرم مذکور در ماده ۵۱۳ موجودیت قانونی یافت. البته پیش از این در برخی قوانین مطبوعاتی قبل از انقلاب و نیز در لایحه قانونی مطبوعات مصوب ۱۳۵۸ و قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ به مقوله اهانت به مقدسات مذهبی به عنوان یک «جرم مطبوعاتی» پرداخته شده بود.

پایه و اساس دین اسلام مقدسات آن است و سرچشمه همه مقدسات، ذات اقدس اله می‌باشد. بنابراین تقدس قرآن مجید، پیامبر اکرم اسلام (ص)، انبیا عظام ائمه اطهار (علیهم‌السلام) و صدیقه طاهره (س) نشأت گرفته از خدای قدوس می‌باشد. اسلام نه تنها اهانت به مقدسات خود را امری نکوهیده و مستحق مجازات دانسته بلکه خداوند متعال در آیه ۱۰۸ سوره مائده بر عدم اهانت به مقدسات مشرکان چنین تأکید نموده است: «(و شما مؤمنان) به آنچه مشرکان غیر از خدا می‌خوانند دشنام ندهید تا مبادا آنها از روی ظلم و جهالت خدا را دشنام دهند.»

متأسفانه در سال‌های اخیر، اهانت به مقدسات اسلام تشدید گردیده بنابراین پاسخگویی به این حرمت شکنی‌ها هم در حوزه قانونگزاری و هم در حوزه نظری امری ضروری به نظر می‌رسد.

واژگان کلیدی: اهانت، مقدسات مذهبی، عناصر متشکله جرم، مطبوعات، قانون

واژه‌شناسی: در این مقاله برخی از واژه‌ها نظیر «اهانت»، «سب» و «مقدسات» نسبت به سایر کلمات از کاربرد بیشتری برخوردار می‌باشند بنابراین ضرورت دارد ابتدا به بررسی معنی لغوی و اصطلاحی این کلمات بپردازیم،

الف) اهانت: در لغت به معنای «خوار شمردن، خفیف کردن، سبک داشتن و سست کردن»^{***} می‌باشد. در تعریف اصطلاحی اهانت نیز آمده است: «نسبت دادن هر امر و هنر آور اعم از دروغ یا راست، به هر وسیله و طریقه‌ای که باشد، یا انجام دادن هر فعل یا ترک فعلی که از نظر عرف و عادت موجب کسر شأن یا باعث تخفیف و پست شدن طرف گردد.»^{***}

ب) سب: در لغت به معنای «دشنام دادن و لعن»^{***} می‌باشد. صاحب بحارالانوار در تعریف اصطلاحی سب می‌نویسد: «و فی اصطلاح الفقهاء هو السب الذی لم یکن قذفاً بالزنا و نحوه کقولک یا شارب الخمر أو یا آکل الربا أو یا ملعون... أو یا فاجر و أمثال ذلک مما یتضمّن استخفافاً و اهانه.»^{***}

ج) مقدسات: در برخی از لغت‌نامه‌های فارسی کلمه «مقدس» چنین تعریف شده است: «پاک، پاکیزه و منزّه، مرد خدا که از منہیات بپرهیزد، آنچه از نظر دینی مورد توجه و تقدیس قرار گیرد.»^{*****} معنای اصطلاحی مقدسات به معنای لغوی آن نزدیک بوده و آن عبارت است از: ذات باری‌تعالی، قرآن کریم و تمامی اشخاص، مکان‌ها و زمان‌هایی که از هرگونه ناپاکی منزّه بوده و رعایت حرمت آنها ضرورت دارد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

* - دهخدا، علی اکبر، لغت‌نامه دهخدا، جلد ۳، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۷۲، ص ۶۲۷۸.

** - یاد، دکتر ابراهیم، حقوق کیفری اختصاصی (جرایم علیه اشخاص)، جلد ۱، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ سوم، ۱۳۵۲، ص ۳۷۳.

*** - قریب، دکتر محمد، واژه‌نامه نوین، مؤسسه انتشارات بنیاد، چاپ پنجم، ۱۳۷۰، ص ۱۱۲.

**** - مجلسی، علامه محمد باقر، بحارالانوار، جلد ۷۲، چاپ دوم، لبنان (بیروت)، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۳، حق، ص ۱۶۰.

***** - معین، محمد، فرهنگ فارسی، جلد ۴، تهران، چاپخانه سپهر تهران، چاپ ششم، ۱۳۶۳، ص ۴۲۹۱.

سیر قانونگذاری جرم اهانت به مقدسات مذهبی

قبل از پیروزی انقلاب اسلامی بدون آنکه «اهانت به مقدسات مذهبی» به عنوان یک جرم مستقل در قانون مجازات عمومی پیش‌بینی شود، در قوانین متعددی به لزوم احترام به مقدرات مذهبی و رسمیت دین اسلام و مذهب جعفری اثنی عشری اشاره گردیده بود. این قوانین عبارتند از: متمم قانون اساسی مشروطیت مصوب ۱۲۷۶ هـ.ش (اصول اول، دوم و بیستم)، قانون راجع به نظارت مطبوعات مصوب ۱۳۰۱ هجری شمسی (مواد ۱ و ۲)، قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۰/۲۳ (ماده ۱۲۷)، قانون اصلاح قانون مطبوعات مصوب ۱۳۲۷/۱۲/۱۲ (بند الف ماده واحده) لایحه قانونی مطبوعات مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰ (مواد ۱۳، ۱۷، ۲۳ و ۳۸).

پس از پیروزی انقلاب اسلامی برخی از قوانین بطور صریح و یا تلویحی به جرم اهانت به مقدسات مذهبی پرداخته‌اند که عبارتند از: قانون مطبوعات مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب اسلامی (مواد ۲۰، ۲۱ و ۲۲)، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸ و بازنگری ۱۳۶۸ (اصول ۲، ۴، ۱۲ و ۱۳)، قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ با اصلاحات بعدی (بند ۱ و ۷ ماده ۶، ماده ۲۶ تبصره ماده ۲۷)، قانون استفساریه نسبت به کلمه اهانت، توهین و یا هتک حرمت مندرج در مقررات جزایی (ماده واحده). البته تا تصویب قانون «تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده» در سال ۱۳۷۵، قانون مجازات اسلامی در خصوص جرم اهانت به مقدسات مذهبی مسکوت بود و محاکم قضایی در این خصوص به تجویز اصل ۱۶۷ قانون اساسی به منابع معتبر فقهی رجوع می‌کردند.

عنصر قانونی

تا پیش از تصویب قانون مجازات اسلامی در سال ۷۵، جرم اهانت به مقدسات مذهبی صرفاً در قانون مطبوعات آمده بود، تا اینکه قانونگذار در تاریخ ۱۳۷۵/۳/۲ با اختصاص فصل دوم از کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی به جرم اهانت به مقدسات مذهبی و سوء قصد به مقامات داخلی و تصویب آن در تاریخ مذکور به خلاء قانونی مزبور پایان بخشید و در ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی به بیان ارکان و مجازات جرم

اهانت به مقدسات مذهبی پرداخت. این ماده که عنصر قانونی جرم اهانت به مقدسات مذهبی را در قانون مجازات اسلامی تشکیل می‌دهد مقرر می‌دارد: «هر کس به مقدسات اسلام و یا هر یک از انبیاء عظام یا ائمه طاهرين (ع) یا حضرت صدیقه طاهره (س) اهانت کند اگر مشمول حکم ساب‌النبی باشد اعدام می‌شود و در غیر این صورت به حبس از یک تا پنج سال محکوم خواهد شد.»

هم‌اکنون عنصر قانونی جرم اهانت به مقدسات مذهبی در قوانین مطبوعاتی موضوعه، مواد ۶، ۲۶ و تبصره ماده ۲۷ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ و اصلاحی ۱۳۷۹ می‌باشد. ماده ۶ قانون مطبوعات (اصلاحی ۱۳۷۹) مقرر می‌دارد: «نشریات جز در موارد اخلال به مبانی و احکام اسلامی و حقوق عمومی و خصوصی که در این فصل مشخص می‌شوند آزادند:

۱) نشر مطالب الحادی و مخالف موازین اسلامی... (۷) اهانت به دین مبین اسلام و مقدسات آن... ضمانت اجرای کیفری تخلف از بندهای ۱ و ۷ ماده ۶ در ماده ۲۶ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ پیش‌بینی شده است: «هر کس به وسیله مطبوعات به دین مبین اسلام و مقدسات آن اهانت کند، در صورتی که به ارتداد منجر شود حکم ارتداد در حق وی صادر و اجرا و اگر به ارتداد نیانجامد طبق نظر حاکم شرع براساس قانون تعزیرات با وی رفتار خواهد شد.»

همچنین طبق تبصره ماده ۲۷ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴: «رسیدگی به جرایم موضوع مواد...، ۲۶... تابع شکایت مدعی خصوصی نیست.»

بین ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی و ماده ۲۶ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ در خصوص جرم اهانت به مقدسات مذهبی تفاوت‌هایی به چشم می‌خورد:

اولاً: در ماده ۲۶ قانون مطبوعات علاوه بر اهانت به مقدسات اسلام، توهین به کلیت «دین مبین اسلام» نیز جرم مطبوعاتی تلقی شده و این در حالی است که در ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی صرفاً اهانت به مقدسات اسلام، جرم قلمداد گردیده است. نتیجه گرفته می‌شود که اگر شخصی بدون آنکه مقدسات اسلام را خطاب قرار دهد به کلیت «دین مبین اسلام» اهانت کند عمل ارتكابی مشمول ماده ۵۱۳ نمی‌باشد. هر چند احتمال قوی‌تری در اینجا وجود دارد که عبارت است از اینکه بین «دین مبین اسلام» و

«مقدسات اسلام» به نحوی رابطه منطقی «عموم و خصوص مطلق» وجود دارد بدین صورت که: «هر کدام از مقدسات تصریح شده در کتاب، سنت و اجماع فقها بخشی از دین مبین اسلام هستند»، «دین مبین اسلام بعضاً مقدسات مذکور را در بر می‌گیرد و بعضاً امور عبادی، اجتماعی، سیاسی و اخلاقی دیگری را شامل می‌شود». بنابراین توهین به کلیت دین اسلام به طریق اولی توهین به مقدسات آن نیز می‌باشد پس چنین فعلی مشمول مجازات ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی نیز می‌باشد همچنان که به صراحت ماده ۲۶ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ در صورتی که چنین اهانتی در مطبوعات ارتکاب یابد مشمول مجازات مندرج در آن ماده خواهد بود.

ثانیاً: طبق ماده ۲۶ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴، توهین یا اهانت به دین اسلام و مقدسات آن در صورتی که به ارتداد منجر گردد مجازات ارتداد را در پی خواهد داشت در غیر این صورت مجازات پیش‌بینی شده در قانون تعزیرات اعمال خواهد شد. لیکن طبق ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی مجازات اهانت به مقدسات مذهبی در صورتی که مشمول حکم ساب‌النبی (ص) گردد اعدام می‌باشد در غیر این صورت، حبس از یک تا پنج سال تعیین می‌گردد.

عنصر مادی

قصد ارتکاب جرم تا وقتی که نمود خارجی، عینی و مادی پیدا نکند قابل مجازات نیست، به عبارت دیگر «عنصر مادی جرم، نمودار خارجی اندیشه و پنداری است که کاشف از قصد فاعل آن است و قانون آن را جرم می‌شناسد».*

عنصر مادی جرم اهانت به مقدسات مذهبی از چهار جزء تشکیل شده که در زیر هر کدام از آنها در قالب یک بند مورد بررسی قرار می‌گیرد:

۱. ارتکاب فعل مجرمانه: در ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی در خصوص نوع رفتار مجرمانه، قید و شرط خاصی ذکر نگردیده است، هر چند برخی از نویسندگان از جمله مرحوم دکتر پاد در تعریف اهانت، ترک فعل را نیز از مصادیق عنصر مادی آن دانسته‌اند

* - معین، محمد، فرهنگ فارسی، جلد ۴، تهران، چاپخانه سپهر تهران، چاپ ششم، ۱۳۶۳، ص ۴۲۹۱.

لیکن نظر نگارنده بر این است که جرم اهانت به مقدسات مذهبی نیاز به فعل مثبت مادی دارد، دلیل این عقیده آن است که اولاً همچنان که در بالا اشاره گردید در متن ماده ۵۱۳ هیچ گونه قید و شرطی در خصوص چگونگی رفتار مجرمانه ذکر نگردیده و بنابر اصل تفسیر مضیق قوانین جزایی و نیز اصل تفسیر به نفع متهم، جرم اهانت به مقدسات مذهبی موضوع ماده ۵۱۳ با ترک فعل محقق نمی‌گردد. ثانیاً در قانون «استفساریه نسبت به کلمه اهانت، توهین و یا هتک حرمت مندرج در مقررات جزایی مواد (۵۱۳)، (۵۱۴)، (۶۰۸) و (۶۰۹) قانون مجازات اسلامی و بندهای (۷) و (۸) ماده (۶) و مواد (۲۶) و (۲۷) قانون مطبوعات» مصوب ۷۹/۱۰/۴، بکار بردن «لفظ صریح یا ظاهر» یا «ارتکاب اعمال و انجام حرکات» موهن برای تحقق اهانت لازم دانسته شده است و حتی در پایان این قانون تفسیری آمده است که: «با عدم ظهور الفاظ توهین تلقی نمی‌گردد».

رکن مادی جرم اهانت به مقدسات مذهبی موضوع ماده ۲۶ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ صرفاً از طریق فعل مثبت مادی محقق می‌گردد و ترک فعل در اینجا مانند جرم موضوع ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی موضوعیت ندارد. البته برخلاف جرم اهانت به مقدسات مذهبی در قانون مجازات اسلامی، در ماده ۲۶ قانون مطبوعات، فعل مثبت مادی صرفاً به وسیله نوشتن نظم و نثر (شامل مقاله، شعر، طنز و...) ترسیم نقاشی و کاریکاتور، چاپ عکس و سایر آثار هنری مکتوب در مطبوعات محقق می‌گردد.

۲. موضوع جرم: عنصر مادی جرم اهانت به مقدسات مذهبی در صورتی تحقق می‌یابد که موضوع جرم یکی از مقدسات اسلام باشد و به عبارت دیگر اهانت متوجه یکی از مقدسات اسلام شده باشد... با توجه به تمثیلی بودن مصادیق مقدسات در ماده ۵۱۳ ق.م.ا و ماده ۲۶ قانون مطبوعات می‌توان گفت که «ذات مقدس الله»، «قرآن مجید»، وجود مقدس رسول اکرم (ص) و سایر انبیاء عظام (علیهم‌السلام)، و «ائمہ طاهرین (علیهم‌السلام) و حضرت صدیقه طاهره أم‌الائمہ (س)»، «ضروریات دین»، «اماکن مقدس» و «ازمنه و مراسم و مناسک»، مقدسات اسلام محسوب می‌شوند.

۳. وسیله ارتکاب جرم: با توجه به اینکه در ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی هیچ گونه اشاره‌ای به وسیله یا وسایل ارتکاب جرم نشده بنابراین جرم اهانت به مقدسات مذهبی موضوع ماده مذکور با هر وسیله‌ای از جمله صحبت کردن، سخنرانی در محافل

عمومی و خصوصی، نامه‌نگاری، مرسولات پستی، تلفن، ویدئو کنفرانس، رسانه‌های ماهواره‌ای، ملی و محلی، اینترنت، ضبط صدا و تصویر با استفاده از نوار و لوح فشرده، کاریکاتور، تلفن ثابت و همراه، تألیف کتاب، شننامه نویسی و... ارتکاب می‌یابد.

در ماده ۲۶ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ به وسیله ارتکاب جرم اشاره شده است: «هر کس به وسیله مطبوعات به دین مبین اسلام و مقدسات آن اهانت کند...»، بنابراین تنها وسیله ارتکاب جرم در این ماده، «مطبوعات» است. «در معنای خاص، مطبوعات شامل نشریاتی است که به طور منظم و مداوم با نام ثابت و تاریخ و شماره و ردیف، در موضوعات مختلف انتشار می‌یابد و نیاز به مجوز خاصی دارد که با طی تشریفات خاص اعلام می‌گردد. با توجه به این معنا، دایره مطبوعات محدود شده و سایر مطبوعات در معنای عام، مثل کتاب، جزوه و غیره... از شمول مطبوعات مدنظر قانون مطبوعات خارج می‌شوند.»*

۴. نتیجه فعل مجرمانه: اهانت به مقدسات مذهبی موضوع ماده ۵۱۳ ق.م.ا و ۲۶ قانون مطبوعات، از جرایم مطلق بوده و مقید به حصول نتیجه خاصی نیست و به صرف اینکه فعل اهانت‌آمیز متوجه یکی از موضوعات جرم مذکور گردد، جرم اهانت به مقدسات مذهبی محقق می‌گردد. از این جهت این جرم با جرم توهین ساده شباهت دارد. مرحوم دکتر پاد در این باره می‌نویسد: «راست یا دروغ بودن نسبت‌ها شرط نیست، موهون شدن واقعی صرف نیز ضرورت ندارد، عمده این است که گفتار یا رفتار فاعل، بالقوه و از نظر عرف، سبک و وهن آور باشد.»** به عبارت دیگر در جرم اهانت به مقدسات مذهبی، موهون شدن واقعی مقدسات اسلامی شرط تحقق عنصر مادی جرم نبوده بلکه فعل اهانت‌کننده بایستی به لحاظ عرفی و به صورت بالقوه وهن آور باشد.

عنصر معنوی

همان طور که برخی از اساتید حقوق بیان داشته‌اند: «ارتکاب یک عمل مجرمانه، به

* - کاوه، محمد سعید، مقاله مطبوعات و جرایم مطبوعاتی (قسمت اول)، مجله دادرسی، بهمن و اسفند ۱۳۸۰، شماره ۳۰، ص ۴۸.

** - پاد، دکتر ابراهیم، پیشین، ص ۳۷۶.

خودی خود، دلیل وجود عنصر روانی نیست، و در مواردی با آنکه عمل مجرمانه‌ای صورت می‌گیرد، قانون مرتکب آن را به خاطر فقدان قصد مجرمانه یا مسؤولیت جزایی قابل مجازات نمی‌داند.^{**} «اهانت نیز همچون سایر جرایم عمومی نیاز به سوءنیت و تعمد در عمل دارد و علاوه بر قصد آگاهانه نقض قانون جزاء، هدف تحقیر هم به عنوان سوءنیت خاص، شرط تحقق جرم می‌باشد.»^{**}

نکته حائز اهمیت، اهانت به مقدسات از روی «غضب» می‌باشد. برخی از فقهای معاصر در خصوص نقش «عصبانیت» و «غضب» در مجازات جرم اهانت به مقدسات مذهبی پاسخ داده‌اند که: «اگر مدعی باشد که به خاطر شدت عصبانیت قصد مدلول کلام را نداشتند و ملتفت به لوازم کلام نبوده و بدون قصد از او صادر شده و احتمال صدق باشد حکم به کفر او نمی‌شود.»^{***} بنابراین اگر کسی از روی غضب و عصبانیت به مقدسات اسلام اهانت کند در صورتی که اراده کاملاً از وی سلب گردد این موضوع رافع مسؤولیت بوده لیکن اگر در حین اهانت دارای اراده باشد قابل تعقیب و مجازات می‌باشد.

نکته دیگر در عنصر معنوی این جرم آن است که لازم است توهین‌کننده علم اجمالی به قداست موضوع اهانت داشته باشد البته نیازی به علم تفصیلی (مثلاً آگاهی نسبت به جایگاه و منزلت امر مقدس) نیست. در اینجا جهل موضوعی مصداق پیدا می‌کند که در متون فقهی در موارد و مصادیق زیادی رافع مسؤولیت کیفری می‌باشد. به عبارت بهتر برخی از اهانت‌های صورت گرفته به مقدسات اسلام، «اهانت از روی شبهه» بوده و نه به قصد عداوت با دین مبین اسلام و یا تمسخر آن، بنابراین برخی از فقها «نبودن شبهه» را شرط می‌دانند.^{****} به این صورت که اگر مرتکب گمان می‌کند آنچه که می‌گوید یا

** - صانعی، دکتر پرویز، حقوق جزای عمومی، جلد اول، تهران، انتشارات گنج دانش، چاپ پنجم، ۱۳۷۲، صص ۳۰۴ و ۳۰۵.

** - زراعت، دکتر عباس، شرح قانون مجازات اسلامی (تعمیرات)، جلد ۱، نشر فیض، چاپ دوم، ۱۳۷۷، صص ۴۹۳.

*** - اراکی، آیت... محمدعلی، استفتائات از آیت... اراکی، نشر معروف، چاپ اول، بی‌تا، صص ۲۲۹.

**** - فاضل‌هندی (اصفهانی)؛ بهاء‌الدین محمدبن حسن بن محمد، کشف اللثام، جلد ۲، قم، انتشارات کتابخانه آیت... مرعشی نجفی، بی‌جا، ۱۴۰۵، ه‌ش، صص ۴۳۶.

عملی که انجام می‌دهد اهانت به مقدسات نیست یا جاهل به آن باشد نمی‌توان او را به عنوان اهانت به مقدسات اسلام تعقیب کرد. این نظریه با قواعد حقوقی نیز سازگار است، زیرا جرم اهانت نیازمند سوءنیت خاص است که همان قصد تحقیر می‌باشد حال آنکه چنین قصدی در اینجا وجود ندارد. البته «انگیزه» هیچ‌گونه نقشی در تحقق یا عدم تحقق عنصر معنوی جرم اهانت به مقدسات مذهبی ندارد همچنین در مجازات و تخفیف آن نیز فاقد اثر است.

صلاحیت رسیدگی به جرم اهانت به مقدسات مذهبی

رسیدگی به جرم اهانت به مقدسات مذهبی موضوع ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی با توجه به تجویز کلی ماده ۴ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳ و اصلاحی ۱۳۸۱/۷/۲۸، در حوزه‌های قضایی که دارای بیش از یک شعبه دادگاه عمومی می‌باشند در صلاحیت «دادگاه‌های عمومی جزایی» است، البته در غیر این صورت در همان شعبه واحد دادگاه عمومی رسیدگی می‌شود.

ماده ۳۴ قانون مطبوعات (اصلاحی ۱۳۷۹) راجع به دادگاه صالح رسیدگی کننده به جرم اهانت به مقدسات مذهبی مقرر می‌دارد: «رسیدگی به جرایم مطبوعاتی با توجه به قوانین مربوط به صلاحیت ذاتی می‌تواند در محاکم عمومی یا انقلاب یا سایر مراجع قضایی باشد. در هر صورت علنی بودن و حضور هیأت منصفه الزامی است.

تبصره: به جرایم مطبوعاتی در محاکم صالح مراکز استان‌ها رسیدگی می‌شود.» بنابراین در ماده ۳۴، تعیین دادگاه صالح جهت رسیدگی به جرایم مطبوعاتی (از جمله جرم اهانت به مقدسات اسلام) به قوانین مربوطه به صلاحیت ذاتی محول کرده است. در تبصره ماده ۴ و نیز تبصره ۱ ماده ۲۰ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب (اصلاحی ۱۳۸۱) به صراحت، «دادگاه کیفری استان» به عنوان دادگاه صالح جهت رسیدگی به جرایم مطبوعاتی معین شده است. کیفیت رسیدگی به جرایم مطبوعاتی (از جمله جرم اهانت به مقدسات مذهبی در مطبوعات) در تبصره ۱ ماده ۲۰ قانون اخیر معین گردیده است: «... رسیدگی به جرایم مطبوعاتی و سیاسی ابتدائاً در دادگاه تجدیدنظر استان به عمل خواهد آمد و در این مورد، دادگاه مذکور دادگاه کیفری

استان نامیده می‌شود. دادگاه کیفری استان... برای رسیدگی به جرایمی که مجازات قانونی آنها قصاص عضو و جرایم مطبوعاتی و سیاسی باشد از سه نفر (رییس و دو مستشار یا دادرس علی‌البدل دادگاه تجدیدنظر استان) تشکیل می‌شود.»

نتیجه‌گیری

جرم «اهانت به مقدسات مذهبی» موضوع مواد ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی و ۲۶ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ از جمله جرایمی می‌باشد که کاملاً ریشه فقهی دارد، مطالعه دقیق مواد فوق، برخی از ایرادات و ابهامات قانونی را درخصوص این جرم نمایان می‌سازد که در ذیل به اهم آنها اشاره می‌شود:

۱. ایراد اول آن است که دایره مصادیق تمثیلی جرم «اهانت به مقدسات اسلام» در مواد قانونی فوق وسیع بوده و علاوه بر مواردی که ذکر گردید مادر بزرگوار رسول اکرم (ص)، همسران آن حضرت، مادران ائمه معصومین و سایر خویشان و بستگان این بزرگواران و مقدسین نیز می‌توانند در زمره مقدسات اسلام محسوب شوند. این امر اجرای مواد ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی و ۲۶ قانون مطبوعات را توسط محاکم با مشکلات جدی مواجه می‌کند. بنابراین با توجه به مجازات سنگین اعدام که در این ماده پیش‌بینی شده است و نظر به اصل تفسیر مضیق قوانین جزایی ضرورت دارد که یا قانونگذار با اصلاح ماده یا تصویب استفساریه‌ای، دایره مصادیق مقدسات را معین کند و یا اینکه دیوانعالی کشور طی یک رأی وحدت رویه، اراده و منظور واقعی قانونگذار را استنباط کرده تا اینکه قضات محاکم بتوانند با فراغ بال و به دور از هرگونه تردیدی به پرونده‌های جرم «اهانت به مقدسات مذهبی» رسیدگی کنند.

۲. یکی دیگر از ایرادات اساسی مواد ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی و ۲۶ قانون مطبوعات آن است که درخصوص اهانت به «مقدسات خاص سایر مذاهب اسلامی شناخته شده در اصل دوازدهم قانون اساسی» - اعم از حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی و زیدی - و نیز «مقدسات ادیان رسمی مصرح در اصل چهاردهم قانون اساسی» - شامل زردشتی، کلیمی و مسیحی - سکوت می‌باشند که این امر با «روح حاکم بر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران» مغایرت دارد.